

Nr 396.

Av herr **Lindström**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

I propositionen nr 309 vid innevarande riksdag har Kungl. Maj:t till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. begärt anslag på sammanlagt 113 400 000 kronor. Däri inkluderas stora belopp för anskaffande av arbete vid uppkomsten av arbetslöshet. I de som bilagor till propositionen fogade förteckningarna över beredskapsarbeten, till vilka statsbidrag beviljats under år 1944 av arbetslöshetsmedel, framgår att medlen framför allt gått till väganläggningar och -förbättringar, vatten- och avloppsledningar o. dyl. Samhällsnyttan av dylika företag kan icke bestridas. Det finns emellertid även andra arbeten, som till båtnad för samhället och den framtida ekonomiska utvecklingen skulle kunna utföras med hjälp av arbetslöshetsmedel under en period av arbetslöshet. Jag fäster därvid i första hand uppmärksamheten på vikten för folkhushållet av legeringsmetaller, som icke minst under det senaste kriget gjort sig starkt påmind. Vi ha i vårt land mineral, ur vilka dylika legeringsmetaller kunna utvinnas. Emellertid ha tillgångarna och deras brytvärdhet icke i tillräcklig omfattning undersökts.

Genom den senaste tidens inventering av våra järnmalmer har det framkommit, att våra tillgångar av dylika malmer fortfarande måste anses vara av betryggande storlek. Inom järnindustrien synas emellertid vissa legeringsmetaller få allt större betydelse dels därigenom att små tillsatser av dem bibringa järnet och stålet högst förbättrade egenskaper i många hänseenden, dels därigenom att vissa ytterst hårda material, som huvudsakligen bestå av dylika legeringsmetaller, kunna fastsättas på verktyg av olika slag och därigenom ge dessa verktyg utomordentligt hårda och effektiva eggjar. Sålunda kan införande av volframkarbider såsom skärande organ vid svarvning, borrar etc. inom verkstadsindustrien anses vara av revolutionerande betydelse. Utvecklingen pekar bestämt på att dylika legeringsmetaller komma att få allt större betydelse. De legeringsmetaller, som det i främsta hand är fråga om, äro volfram, molybden, kobolt, nickel, krom, vanadin och mangan. Samtliga dessa ämnen finnas inom vårt land men delvis i ytterst obetydliga kvantiteter. Under den avspärrning, som orsakats av det andra världskriget, gjorde sig även bristen på dylika legeringsmetaller direkt kännbar. Av de nämnda metallerna synas emellertid utsikterna för att vi skola kunna göra oss någorlunda självförsörjande tämligen goda beträffande vol-

fram och vanadin, medan utsikterna äro mera tveksamma beträffande molybden och mangan samt måste bedömas relativt mörka beträffande nickel, kobolt och krom.

Av volframproducenter finnas inom vårt land för närvarande två igångvarande företag, vilka bägge ligga inom ett område i Bergslagen, som är kännetecknat av ett flertal små volframmalmsanledningar. Därjämte finnes en isolerad förekomst i Östergötland av okänt värde.

Molybdenmalmer finnas spridda inom stora delar av landet, men ingen större fyndighet, som är brytvärdig i normala konjunkturer, är för närvarande känd. Under världskriget voro fyra producenter i gång, men produktionspriserna blevo mycket höga.

Nickelmalmer finnas även på flera ställen inom landet och ha brutits under skilda perioder. De kända malmkropparna ha varit små. En producent är för närvarande i gång.

Vanadin finnes som beståndsdel i våra stora apatitrika järnmalmer, och en avsevärd tillverkning av vanadinprodukter äger numera rum i samband med järnframställning.

Krom är endast känd från flera ytterst små malmanledningar i fjälltrakterna, och någon produktion har aldrig ägt rum.

Mangan finnes i flera av våra järnmalmer och även i ett par rena manganyfyndigheter, som äro i gång, men manganbehovet synes i regel vara betydligt större än fyndigheternas produktionsförmåga, och de manganförande järnmalmena förekomma i förhållande till övriga järnmalmer i förhållandevis små kvantiteter.

Koboltförande malmer finnas på flera ställen inom landet, men tillgångarna måste anses vara små.

Sammanfattningsvis kan man säga, att samtliga de nämnda legeringsmetallerna finnas inom landet, men att tillgångarnas storlek med vissa undantag äro föga kända. Möjligheter finnas att genom undersökningsarbeten frampreparera tillgångar, som på ett avgörande sätt kunna inverka på våra försörjningsmöjligheter såväl vid en avspärrning som under fredliga förhållanden. De erforderliga undersökningarna härför kunna dels utföras i anslutning till förut kända fyndigheter, dels såsom malmletning på andra geologiska indikationer. Man synes ej böra begära, att privata intressen i alltför stor utsträckning skola åtaga sig dylika undersökningar, vilkas resultat i många fall synas vara mera av intresse för hela landets försörjning än för enskilda företagare.

Av de nämnda legeringsmetallerna tilldraga sig volfram och molybden särskilt intresse, därför att de äro viktiga krigsmetaller. Detta gäller särskilt för volfram, som även anses vara den av legeringsmetallerna, som för närvarande är på den starkaste frammarschen. Vid en inhemsk produktion av dylika legeringsmetaller måste man taga hänsyn till vilka utländska

fyndigheter, som kunna uppträda som konkurrenter. I detta avseende äro förhållandena mest klara beträffande molybden, där det finnes en enda fyndighet, som ensam producerar ca 90 % av världens molybdenbehov och vars dimensioner och halter äro sådana, att fyndigheten helt kan behärska världsmarknaden. Likartade förhållanden ehuru mindre accentuerade finnas beträffande nickel, mangan och kobolt. Däremot finnes ingen volframfyndighet, som på samma sätt är helt överlägsen alla de övriga. Största produktionen kommer från Kina med ett otal förhållandevis små producenter. Allt detta synes giva anledning till att intresset för närvarande i första rummet bör inrikta sig på våra volframtillgångar. Det vore givetvis synnerligen värdefullt, om vi genom systematiska undersökningar finge möjligheter att bedöma, vilka tillgångar av volfram, som landet äger.

Man har anledning att förvänta, att de stora ekonomiska omvälvningar, som komma att följa på det andra världskriget, i särskilt hög grad skola inverka på gruvdriften i Bergslagen och på försörjningsmöjligheterna för dess skickliga arbetarstam under några år framåt. För att bereda sysselsättning åt dessa arbetare kunna olika slags arbeten föreslås, men det synes i viss mån innebära ett slöseri med deras »nedärvda» skicklighet i yrket, om de ej bereddets arbete i gruvor. Det förefaller då lämpligt, att de sysselsattes med undersökningsarbeten vid t. ex. volfram- och liknande fyndigheter i Bergslagen, varigenom underlag för bedömande av vilka tillgångar av dylika legeringsmetaller, som finnas i landet, skulle framkomma och utvecklingsmöjligheterna för den framtida gruvdriften inom området bli belysta.

Såsom utgångspunkt för de undersökningsarbeten, som avse att belysa frågan om vilka tillgångar av olika legeringsmetaller, som finnas inom landet, synas tidigare gjorda, anmärkningsvärda fynd av ifrågavarande slags malmer böra tjäna. Ifrämsta rummet borde då undersökningarna utgå från i gång varande gruvor eller sådana där grubarbeten tidigare utförts i sådan skala, att de avsevärt underlätta fortsatta undersökningar. Arbetena böra givetvis ske i fullt samarbete med gruvägarna och endast igångsättas i de fall, då icke gruvägarna åt sig själva önska förbehålla alla dylika arbeten inom och intill sina fyndigheter eller då det kan vara ett allmänt intresse att undersökningsarbetena fortdrivas mera energiskt än vad gruvägaren anser sig kunna för närvarande kosta på.

Undersökningsarbetena böra omfatta följande delar:

1. Försök att fastställa storleken och gränserna av det malmförande området kring en fyndighet av nyssnämnt slag. Detta kan ske genom geologiska undersökningar i förening med geofysikalisk malmletning och blottningsarbeten av olika slag.

2. Undersökning av det malmförande områdets beskaffenhet i de delar, där detsamma kan förväntas vara av ekonomisk betydelse. Denna del av

undersökningarna skulle omfatta schaktsänkning till djupare nivå vid den kända fyndigheten i den mån så erfordras, ortdrivning, eventuellt även diamanthorning till och genom de nyssnämnda värdefullare delarna med stöd av geologiska och geofysikaliska indikationer, provtagning och undersökning av de påträffade malmerna, eventuellt även provbrytning och provanrikning. Utanför den kända fyndigheten kunna liknande arbeten på lovande platser tänkas ifrågakomma.

Med stöd av det anförda hemställer jag,

att riksdagen måtte besluta att inom ramen för de av Kungl. Maj:t i proposition nr 309 äskade medlen till *Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.* anvisa ett *förlagsanslag* av 500 000 kronor för undersöknings- och tillredningsarbeten för utvinning av mineral för legeringsmetaller.

Stockholm den 25 maj 1945.

Rickard Lindström.

I motionens syfte instämmer:

Gunnar Myrdal.
